

HUMAN RIGHTS
ישראל ישראל
ISRAEL

PHYSICIANS FOR
לזכויות אדם
أطباء
لحقوق الإنسان

דו"ח

הפרה שיטתית של זכויות אדם

מצבם של פלסטינים הכלואים
בישראל מאז 7.10.23

פברואר 2024

הקדמה

פרטים לגבי כלואים אשר המקרים שלהם מובאים במסמך זה טושטשו על מנת להגן על בריאותם וחייהם מחשש להתנכלות נוספת מצד גופי הביטחון והכליאה.

נייר זה נכתב במטרה לסקור את ההגבלות שהוטלו על אסירים ועצורים פלסטינים המוחזקים בבתי הכלא בישראל ומוגדרים כ"ביטחוניים" (להלן: כלואים פלסטינים), את התנאים הקשים שבהם הם מוחזקים מאז פרוץ המלחמה, את האלימות הקשה ואת הפרת זכויות האדם בכלל והזכות לבריאות בפרט שננקטו נגדם על ידי שב"ס וגופי הביטחון בישראל. המטרה בסקירה זו היא לנתח הפרות אלו ולבסס את המסקנה שמערכת החוק והמשפט בישראל כשלה בתפקידה להגן על זכויותיהם, על בריאותם ועל חייהם של כלואים פלסטינים, ואפשרה את הפיכת מתקני הכליאה לכלי נוסף לדיכוי פלסטינים.

החמרת התנאים והמתקפה על כלואים פלסטינים עלו שלב לאחר מתקפת חמאס על יישובי דרום ישראל. ההתקפה נגד אוכלוסייה אזרחית העלתה אל פני השטח את הפחדים הקמאיים ביותר של יהודים בישראל, ונתנה לחלקים הקיצוניים בממשלה לגיטימציה ציבורית לקדם ביתר שאת פגיעה בפלסטינים, הן בבתי הכלא והן מחוצה להם.

בתי הכלא, שבהם הוחזקו עוד לפני 7.10.23 כ-5,500 כלואים פלסטינים, הפכו בימים אלה לכלי ענישה ונקמה. עולה חשד ששב"ס וגם הצבא, המחזיק היום מאות אם לא אלפי עצורים פלסטינים, קיבלו יד חופשית לפעול ככל העולה על רוחם. נראה שהיה חשוב לשב"ס להראות שהוא חלק מהמאמץ המלחמתי, והנציבה, ללא ספק בעידודו של השר, נקטה צעדים מגוונים שכפי הנראה נועדו לפגוע בזכויות הכלואים הפלסטינים ללא כל תכלית מקצועית/עניינית.

מלבד ההכרזה של שב"ס על מצב חירום, שנדונה גם במסגרת הוועדה לביטחון לאומי בכנסת, רוב האמצעים הננקטים במסגרת מצב החירום לא פורסמו. האמצעים שננקטו אינם אחידים בכל בתי הכלא והאגפים בהם מוחזקים כלואים פלסטינים. על בסיס ניתוח הפניות אלינו והמידע שאספנו, נראה שכל כלא מתנהל באופן שונה במקצת. יחד עם זאת, האמצעים הפסולים שננקטים לרוחבה של מערכת הכליאה ויפורטו בהמשך מצביעים על כך שהם אינם מתרחשים בחלל ריק אלא מבטאים הנחיות מלמעלה.

ניתן היה לצפות מראשי שב"ס למלא את חובתם בשמירה על זכויות הכלואים, ודווקא בימים אלה להרגיע את הרוחות ולרסן את האלימות. בפועל נראה שקורה ההפך הגמור. הדיווחים המגיעים אל עמותת רופאים לזכויות אדם מאז

7.10.23 מעלים חשש כבד שהתנאים צומצמו הרבה מתחת למינימום הנדרש על פי הדין, ורמתם כעת מסכנת את חיי הכלואים. בתוך חודש אחד בלבד מתו שלושה עצורים ואסיר אחד שהוחזקו בשב"ס, ושני בני אדם נוספים מתו כאשר היו כלואים בחזקת הצבא. זהו מספר חסר תקדים של מקרי מוות במשמורת בתקופה כה קצרה, והוא מעלה חשדות כבדים באשר לסיבת המוות וחשש כבד לחייהם של האנשים שעדיין מוחזקים בצבא ובשב"ס.

רקע

עוד טרם המלחמה ניכרה מגמה של החמרת התנאים שבהם מוחזקים הכלואים הפלסטינים. זו התבטאה בכמה אופנים שונים: יוזמות חקיקה, הרעת תנאים כחלק מהתנהלות שב"ס, העלמת עין מהתנהגות אלימה או אף עידודה, והתבטאויות פומביות של קובעי מדיניות.

עם הקמת הממשלה הנוכחית בדצמבר 2022, החלו חברי כנסת ממפלגות הימין ובראשם איתמר בן גביר, שמונה לתפקיד השר לביטחון פנים, לפעול להחמרת תנאי הכליאה של פלסטינים בבתי הכלא בישראל. סביר להניח שבשב"ס נפלו היוזמות על אוזניים קשובות, שכן הן באו בהמשך לבריחת שישה כלואים פלסטינים מכלא גלבע, שהתרחשה ב־6 בספטמבר 2021 והותירה את מעמדם של שב"ס והמשרד לביטחון פנים בשפל חסר תקדים. יחד עם זאת, אפילו שב"ס ושב"כ התנגדו לחלק מהצעדים שקודמו על ידי בן גביר, בהבינם שהדבר עלול להבעיר לא רק את בתי הכלא אלא את עזה, הגדה המערבית וירושלים המזרחית.¹ אף שהתנאים שבהם הוחזקו כלואים פלסטינים בישראל תמיד היו קשים, הדיבור הרווח בציבור ובקרב חלק מחברי הכנסת לדורותיהם גרס כי הם מוחזקים בתנאי "בית מלון".² לרוב אין מדובר באנשים בעלי רקע וחשיבה עבריינית פלילית, אלא במי שהמעשים שבגינם נכלאו היו חלק ממאבקם לשחרור לאומי. אורח החיים של הפלסטינים בכלא היה תמיד מאורגן ומסודר, והתקיימו לימודים ופעילויות שונות שנועדו להכניס סדר ותוכן לחיים בכלא ולהקל על השהייה בתנאי כליאה. בדיונים שהתקיימו בוועדה לביטחון לאומי (לשעבר ביטחון פנים) בכנסת ה-25 נאמר לא אחת כי החמרת התנאים נועדה להוציא לפלסטינים את החשק להגיע לבתי הכלא בישראל, כלומר להוות גורם מרתיע בפני ביצוע פיגועים. מעבר לעובדה שמספר האסירים לא פחת כלל, המעידה על

¹ <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-03-23/ty-article/.premium/00000187-0d07-daf4-adbf-0d37efb40000>

² ראו למשל התבטאותו של סגן נציב השב"ס לשעבר גליק במכתב לוועדת החקירה לעניין הבריחה מכלא גלבע: "אין אח ורע לתנאים אלו בכל העולם המערבי... התחושה המתקבלת היא של מועדון חברים איכותי". קלמן ליבסקינד, "כך אפשרנו למחבלים להפוך את בתי הכלא שלנו למלונות חמישה כוכבים", מעריב, 10/11/2023.

כך שמטרה זו לא הושגה, ממילא אין בכך כדי להצדיק פגיעה בזכויות אדם בכלל וענישה הגובלת ואף מגיעה לכדי עינויים בפרט.

כחלק מהאמצעים לפגוע בתנאי המחיה של פלסטינים בבתי הכלא, בכנסת הנוכחית נדונו עוד לפני 7.10.23 הצעות חוק שונות, אשר גם אם לא עברו יצרו אווירה ציבורית ולגיטימציה לכגיעה בזכויות הכלואים הפלסטינים, וזאת בסתירה לחקיקה קיימת ולזכויות אדם. בכל הנוגע לזכות לבריאות בולטות הצעות אחדות. כך למשל נדונה השאלה של מימון טיפולים רפואיים "משפרי איכות חיים" לכלואים פלסטינים, הצעת חוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (שלילת זכאות למימון שירותי בריאות משפרי איכות חיים לאסיר ביטחוני), התשפ"ג-2022 (פ/37/25), זאת כאשר אין ברפואה טיפולים המוגדרים כמשפרי איכות חיים ובלתי אפשרי לקבוע באמת מהו "שיפור איכות חיים" לעומת טיפול בסיסי.³ כמו כן נדון חוק עונש מוות, שבו הוצע כי ענישה כזו תחול על כל מי שרוצח על רקע לאומני ובלבד שאינו יהודי, נשללה סמכותו של בית המשפט לשקול ענישה אחרת ונעשה ניסיון להקל על בית המשפט לגזור עונש מוות בעזרת החלפת הדרישה להסכמה פה אחד בהסתפקות ברוב של שופטים כדי לגזור מוות על נאשם.⁴ שתי הצעות החוק לא עברו עד כה, אך הן ואחרות מתוות את הלך הרוח המאפשר היום להחזיק כלואים פלסטינים במשמורת בתת-תנאים המסכנים את בריאותם ואת חייהם.

במקביל להצעות החקיקה, הוצעו ולעתים ננקטו צעדים שלא דרשו חקיקה, כגון הפסקת האפשרות לאפות פיתות, צמצום זמן המקלחת לחמש דקות לאדם, איסור על ביקורי משפחה לתקופות ארוכות או הערמת קשיים על הכנסת רופאי שיניים פרטיים.

מצבת הכלואים

מאז תחילת המלחמה גדל מספרם של הכלואים בשב"ס מ-16,353 ל-19,559. לפני 7.10.23 הוחזקו בשב"ס כ-5,200 כלואים פלסטינים המוגדרים כביטחוניים, מתוכם 1,319 עצורים מנהליים, 37 נשים ו-180 קטינים.⁵ מעצרי נשים וקטינים ממשיכים להתבצע, ונכון ליום 1.12.23, לאחר ששוחררו 77 נשים פלסטיניות מהכלא במסגרת עסקת החטופים, נותרו בשב"ס 33 נשים. אחרי שחרור 169 קטינים בעסקת החטופים, עדיין מוחזקים במשמורת 166 קטינים פלסטינים. נכון לסוף דצמבר 2023 עומד מספרם של הכלואים הפלסטינים המוחזקים בשב"ס על למעלה מ-8,000. מספרם של העצורים המנהליים נכון לתחילת דצמבר עומד על 2,873.

³ הפרת האתיקה והמקצועיות הרפואית: הצעת חוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (שלילת זכאות למימון שירותי בריאות משפרי איכות חיים לאסיר ביטחוני), נייר-עמדה---ועדת-האתיקה-של-רופאים-לזכויות-אדם

⁴ <https://www.phr.org.il/wp-content/uploads/2023/12/%D7%94%D7%A6%D7%A2%D7%AA-%D7%97%D7%95%D7%A7-%D7%A2%D7%95%D7%A0%D7%A9-%D7%9E%D7%95%D7%95%D7%AA1.pdf>

⁵ <https://hamoked.org.il/prisoners-charts.php>

בתחילת המלחמה דווח בתקשורת על כ-200 לוחמי חמאס שנעצרו בתוך ישראל (לא ברור אם אכן כולם מכוחות חמאס או שיש ביניהם גם תושבים בלתי מעורבים). כמו כן נתפסו אחרי 7.10.23 והוחזקו על ידי הצבא כ-4,000 תושבי עזה, עובדים ומטופלים רפואית עם רישיונות שהייה, לאחר שהיתר שהייה שלהם נשלל לאלתר ע"י ישראל. בתאריך 3.11.23 דווח בתקשורת הישראלית שכ-3,200 אנשים נשלחו בחזרה לעזה. מעצרים חדשים ממשיכים להתבצע בגדה המערבית ובעזה גם כעת ומדי יום.

ניתן לחלק את הפלסטינים המוחזקים היום במשמורת בידי ישראל לשלוש קבוצות:

- תושבי עזה בלתי מעורבים, ששהו בישראל בשבת 7.10.23 מתוקף רישיון עבודה או רישיון שלצורך טיפול רפואי.
- עצורים מעזה, חלקם שייכים לתנועת החמאס וחלקם בלתי מעורבים, שנעצרו עקב כניסה לישראל ב-7.10.23 או נשבו על ידי הצבא הישראלי אחרי כניסתו לעזה. בקבוצה זו נכלול גם את האנשים שנעצרו ונעצרים על ידי הצבא ומובאים לתוך ישראל עד לפרסום מסמך זה.
- כלואים פלסטינים בשב"ס המוגדרים כביטחוניים טרום 7.10.23 ואחרי.

במסמך זה נתייחס אל כל אחת מהקבוצות האלה בנפרד, אך נראה כיצד האוירה השוררת כיום בישראל, שהולכת ומקצינה בעידודם של רבים מהיושבים בממשלה ובכנסת, משפיעה על חייהם ועל בריאותם של כל האנשים המשויכים לקבוצות אלה.

התנאים שבהם מוחזקים כלואים פלסטינים מהקבוצות השונות

תושבי רצועת עזה ששהו בישראל בהיתר

עד 7.10.23 שהו בשטחי ישראל והגדה המערבית אלפי תושבי רצועת עזה מכוח היתרי עבודה או היתרים לצורכי טיפול רפואי. עם פרוץ המלחמה קיבלו תושבים אלו באפליקציה הייעודית של המנהל האזרחי הודעה לפיה ההיתר שלהם נשלל לאלתר. הדבר חשף אותם לסנקציות משפטיות ואחרות, אף שברור היה שלא הייתה להם כל דרך לשוב לרצועת עזה באותה עת. מיד לאחר מכן החלו גורמי הביטחון בישראל לעצור את האנשים האלה. ככל הידוע לנו הועברו חלקם לידי שב"ס כעצורים על שהייה בלתי חוקית, אך רובם הועברו לידי הצבא אשר החזיק אותם במתקנים צבאיים, על פניו ללא כל הסמכה חוקית לכך (רק בדיעבד הוסדרה הסמכות לעצור את אותם אנשים בתקנות לשעת חירום).

ביום 12.10.23 הצטרפה רל"א לפניית המוקד להגנת הפרט וארגונים נוספים לשר הביטחון, ליועצת המשפטית לממשלה ולמתאם פעולות הממשלה בשטחים, בדרישה לשחרר את כל מי שהחזיק בהיתר כדין ואשר מוחזק במעצר מאז פרוץ המלחמה. כמו כן ביקשנו לקבל רשימה של כל תושבי רצועת עזה המוחזקים על ידי הצבא והמקומות שבהם הם מוחזקים, ולאפשר ביקורי עורכי דין.

עורכי הדין המייצגים עצורים מטעם הסניגוריה הציבורית דיווחו שתושבי עזה שנעצרו מיד עם תחילת המלחמה על שהייה בלתי חוקית והועברו לשב"ס, הועברו זמן קצר לאחר מכן לידי הצבא, משהובן שמדובר באלפי אנשים שאין יסוד להגיש נגדם כתבי אישום.

פניות למרכז השליטה הצבאי לענייני כליאה (משל"ט כליאה) בבקשה לאתר את תושבי רצועת עזה המוחזקים על ידי הצבא לא צלחו. על פי מה שנמסר מהמשל"ט, פרטיהם של תושבים אלו אינם קיימים במערכת הכליאה.

כשבוע לאחר פרוץ המלחמה השתחרר מחזקת הצבא פלסטיני שנוולד בעזה אך גר שנים רבות בגדה. הוא נכלא יחד עם שאר העובדים מעזה ושחרר בעקבות עתירה שהוגשה בעניינו על ידי המוקד להגנת הפרט. עם שחרורו תיאר בתקשורת הפלסטינית והישראלית את התנאים הבלתי אנושיים במקום שבו הוחזק על ידי הצבא.⁶ באותם פרסומים דווח כי בשבוע השני למלחמה פנה המשנה ליועצת המשפטית לממשלה למשרד הביטחון והתריע על מצבם של העובדים מעזה ועל התנאים שבהם הם מוחזקים.⁷

ביום 22.10.23 הצטרפה רל"א לעתירת המוקד להגנת הפרט וארגונים אחרים (בג"ץ 7637/23 קשטה ואח' נ' צבא הגנה לישראל ואח' עתירה לצו הביאס קורפוס)⁸ בשמם של עשרה תושבי עזה בדרישה לאתרם, לקבל את הפרטים של כל תושבי רצועת עזה המוחזקים על ידי ישראל ולקבל כתובת לפניות בנושא איתור וביקורי עו"ד. מלבד מקום החזקתם של עשרת העותרים, שחלקם הוחזקו בבסיס צבאי בענתות וחלקם בבסיס צבאי הסמוך לכלא עופר, לא התקבל כתוצאה מהעתירה מידע כלשהו לגביהם או לגבי שאר התושבים.

ביום 3.11.23 גורש מספר רב של אנשים מקבוצה זו לעזה. על פי דיווח בתקשורת, שוחררו 3,200 תושבים והועברו לרצועה דרך מעבר כרם שלום.⁹ מברור עם

⁶ <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-10-23/ty-article/.premium/0000018b-5be6-d473-a5fb-7fed68c0000>

⁷ ש.ם.

⁸ <https://hamoked.org.il/document.php?dID=Documents4972>

⁹ <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-11-03/ty-article/.premium/0000018b-943b-db7e-af9b-fff8f370000>

משפחות אחדות עלה שלא כל התושבים שהוחזקו על ידי ישראל שוחררו, וכי מספר רב של תושבי עזה עדיין מוחזק בישראל.

על פי עדותם של תושבים שטרם המלחמה החזיקו בהיתרי שהייה בישראל לצורכי קבלת טיפול רפואי, "נעצרו" לאחר 7.10.23 ובהמשך גורשו לעזה, הם לא קיבלו כל טיפול רפואי בתקופה שבה הוחזקו על ידי הצבא. אחד מהם הוא א"א, בן 29 הידוע כסובל מאקרומגליה - מחלה נדירה שנובעת מגידול שפיר בבלוטת יתרת המוח (היפופיזה), גורמת לעודף הפרשה של הורמון גדילה ומצריכה טיפול בזריקות חודשיות של סנדוסטטין LAR. מועד הזריקה של א"א טרם "מעצרו" נקבע ליום 20.10.23, אך פניות של רל"א לצבא בעניינו לא סייעו והוא לא קיבל את הזריקה בתקופה שבה הוחזק ע"י הצבא.

ביום 4.11.23 דווח על ידי עיתון "הארץ" על מותם של שני בני אדם מעזה שהוחזקו על ידי הצבא.¹⁰ הצבא לא פרסם הודעה על מותם של השניים, והודה בכך רק בתשובה לפניית העיתון. גופותיהם עדיין מוחזקות על ידי ישראל ולא ברור אם נפתחה חקירה של נסיבות מותם, אך שיש לפתוח בחקירה כזו לגבי כל מקרה של מוות במשמורת.

בתגובת המדינה מיום 13.11.23 במסגרת בג"ץ 7946/23 צוין כי החזקתם של תושבים אלו הוסדרה מכוחן של התקנות לשעת חירום, וכי הם ייראו כאילו הוצא להם צו הרחקה ומשמורת לפי תקנה 4(א). בנוסף צוין כי הוחלט לעכב את הרחקתם לפי תקנה 5(א) ביום תחילתן של תקנות שעת החירום האלה; ואולם עיכוב ההרחקה כאמור יהא עד יום 30.11.23, כלומר, הוחלט להמשיך להחזיק בהם בישראל.

ביום 16.11.23 פנינו שוב לראשי מערכת הביטחון והמשפט בישראל בדרישה לשחרר את כל התושבים העזתיים אשר החזיקו בהיתר שהייה טרם 7.10.23, מאחר שהם מוחזקים בניגוד לחוק. על פי מענה שקיבלנו מהיועץ המשפטי לצבא, נכון למועד כתיבת נייר זה עדיין מוחזקים בישראל תושבים בלתי מעורבים מעזה. מספרם וכל פרט נוסף לגביהם, כמו גם התנאים שבהם הם מוחזקים, אינם ידועים.

תושבי רצועת עזה שנעצרו במהלך המלחמה, מתאריך 7.10.23 ואילך

לאחר המתקפה של כוחות חמאס על יישובי דרום ישראל, נעצרו מאות אנשי חמאס שהיו מעורבים בלחימה יחד עם תושבי עזה שאינם שייכים לכוחות חמאס ונכנסו לישראל ב-7.10.23. על פי פרסומים בתקשורת, בהתחלה דובר על מאות

¹⁰ <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-11-04/ty-article/.premium/0000018b-99e7-db71-a7df-ddef7d9d0000>

עצורים. עצורים אלו הוגדרו ע"י הרשויות בישראל כלוחמים בתי חוקיים, הגדרה המאפשרת לגופי הביטחון להחזיק בהם בתנאים השונים מאלו של כלואים אחרים, לרבות מניעת מפגש עם עו"ד ואי הבאתם בפני שופט לתקופות ארוכות יותר.¹¹ הגדרה זו של עצורים כ"לוחמים בלתי חוקיים" בעייתית כשלעצמה, וטומנת בתוכה בסיס להפרות זכויות אדם. ארגוני זכויות אדם רבים אף קבעו בעבר כי ההגדרה עצמה מנוגדת לחוק הבינלאומי. עצורים אלו ואחרים, שנעצרו וממשיכים להיעצר בעזה מאז, מוחזקים בתחילה על ידי הצבא במחנה הצבאי שדה תימן בדרום, שם הם עוברים חקירות של כוחות הביטחון. חלקם מועברים עם הזמן לידי שב"ס. על פי פניות המגיעות אל רל"א ממשפחות בעזה ומארגונים אחרים, חלק מהאנשים שנעצרו במהלך הלחימה שייכים לצוותי רפואה שנעצרו בתוך בתי החולים השונים ברצועת עזה, למרות ההגנות העומדות לצוותי רפואה גם בעתות מלחמה. כמו כן, על פי פניות שמגיעות אלינו ועל פי פרסומים בתקשורת, בין העצורים גם קטינים ואנשים זקנים.¹²

עד לכתיבת שורות אלו לא התקבל כל מידע רשמי על המקום שבו מוחזקים עצורים אלו, התנאים שבהם הם מוחזקים או מספרם. פניות של ארגוני זכויות אדם ועתירות לקבלת פרטים על עצורים אלו לא הניבו תוצאות. על פי דיווחים בתקשורת, לאחרונה גדל מספרם בצורה דרסטית, כולל קטינים ואנשים זקנים.¹³

כלואים פלסטינים בשב"ס טרום 7.10.23 ואחרי - החמרת תנאים

בידודם מהעולם שמחוץ לכלא

האמצעי הבולט ביותר שהוחל על כלל הכלואים הפלסטינים המוגדרים כביטחוניים היה בידוד מהעולם שמחוץ לכלא. במשך שבועות מנע הבידוד הזה מעורכי דין וארגוני זכויות אדם לעמוד על מה שנעשה לכלואים פלסטינים בבתי הכלא. הדבר אפשר לשב"ס לפעול ללא שקיפות וללא כל בקרה מגורם חוץ כלשהו.

ביקורי עורכי דין: אלה מתאפשרים לכלואים פלסטינים במשורה מאז פרוץ המלחמה. עד ליום 17.10.2023 הוטל איסור מוחלט על ביקורים של עורכי דין אצל כלל הכלואים, כולל פליליים.¹⁴ מאז, אף שהוחזרו הביקורים של עורכי דין אצל

¹¹ על משמעות ההגדרה "לוחמים בלתי חוקיים" והפרת הזכויות שנובעת מהגדרה זו אפשר ללמוד מניירות העמדה של Human Rights Watch ובצלם.

<https://www.hrw.org/he/news/2017/03/01/300606>

https://www.btselem.org/sites/default/files/sites/default/files/2000_hostages_law_position_paper_heb.pdf

<https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-12-18/ty-article/.premium/0000018c-7932-d98c->

[abef-ffb7fcd70000](https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-01-02/ty-article/.premium/0000018c-c6e1-d6c4-abef-ffb7fcd70000)

[https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-01-02/ty-article/.premium/0000018c-c6e1-d6c4-](https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-01-02/ty-article/.premium/0000018c-c6e1-d6c4-ab8d-e7f5fd670000)

[ab8d-e7f5fd670000](https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-01-02/ty-article/.premium/0000018c-c6e1-d6c4-ab8d-e7f5fd670000)

https://01368b10-57e4-4138-acc3-01373134d221.usrfiles.com/ugd/01368b_

[dd0aafd453440258d6c26fi572c3881.pdf](https://01368b10-57e4-4138-acc3-01373134d221.usrfiles.com/ugd/01368b_dd0aafd453440258d6c26fi572c3881.pdf)

כלואים פליליים, אצל הכלואים הפלסטינים מתאפשרים ביקורים כמעט אך ורק אצל עצורים חדשים ולא אצל אסירים שפוטים. עורכי דין שפונים לתאם ביקור נענים לעתים במתן מועדי ביקור הרחוקים שבועות ממועד הבקשה. במקרים אחדים הגיעו עורכי הדין לבתי הכלא לאחר שהביקור כבר נקבע ואושר, המתינו שעות ארוכות, ובסופו של דבר נאמר להם שהביקור לא יוכל להתקיים מאחר שהוכרז מצב חירום בכלא. מאחר שהדבר קרה בכמה ביקורים שונים, במועדים שונים אך באותם בתי כלא, עולה חשש שב"ס לא מעוניין לאפשר לביקורים להתקיים. עד יום 10.12.23 לא התקיימו ביקורים אצל אסירים שפוטים בבתי הכלא נפחא, רמון וגלבווע. מאז התקיימו בהם ביקורים ספורים. בשל מצב זה הוגשו בסיוע רל"א שתי עתירות אסיר (עת"א 7225-12-23 ו- 34232-12-23) אשר בהן נדרש שב"ס לאפשר ביקורי עורך דין בכלא נפחא ובכלא גלבווע, ביקורים שהתעכבו במשך שבועות. בעקבות עתירות אלה התאפשרו הביקורים, בלא שב"ס הציג סיבה כלשהי לעיכוב באישורו קודם לכן.

שיחות טלפון וביקורי משפחות: גברים פלסטינים המוגדרים ככלואים ביטחוניים ומוחזקים בשב"ס לא הורשו להשתמש בטלפון גם לפני המלחמה. אחרי פרוץ המלחמה, וכחלק מהצעדים שננקטו לאחר הכרזת השר לביטחון לאומי ונציבת שב"ס על מצב חירום בבתי הכלא,¹⁵ בוטלו הטלפונים לקטינים, לנשים ולחולים כרוניים. ביקורי משפחה אינם מתקיימים מאז פרוץ המלחמה ולמעשה לא מתקיים כל קשר בין הכלואים לבני משפחותיהם. הקשר עם המשפחות, אם בטלפון ואם באמצעות ביקורים, שימש כלי בקרה חשוב ואפשר לכלואים לדווח על פגיעה בזכויותיהם בכלא. בין השאר אפשרו הביקורים והטלפונים לדווח על בעיות בנגישות לטיפול רפואי, דבר שעלול לסכן את הבריאות ולעתים אף את החיים

מבקרים רשמיים: מאז פרוץ המלחמה ועד אמצע דצמבר לא ידוע לנו שהתקיימו ביקורים של מבקרים רשמיים בשב"ס. השר לביטחון לאומי מסמך מדי שנה עורכי דין במשרד המשפטים (מפרקליטות המדינה, מהסניגוריה הציבורית וממחלקת ייעוץ וחקיקה, מתוך רשימה שהוכנה על-ידי נציגי היועץ המשפטי לממשלה) וכן נציגים מטעם לשכת עורכי הדין לשמש מבקרים רשמיים. נוסף על המבקרים המתמנים בידי השר לביטחון לאומי, גם שופטי בית-המשפט העליון, היועץ המשפטי לממשלה ויושבי ראש הוועדה לביטחון לאומי וועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת הם מבקרים רשמיים מתוקף תפקידם בכל מתקן כליאה בישראל. שופטים של בית-משפט מחוזי ושל בית-משפט שלום הם מבקרים רשמיים מתוקף תפקידם בכל מתקן כליאה שבאזור שיפוטם. דווקא בעת הזו, שבה יש סבירות גבוהה להפרת זכויות ולפגיעה בכלואים פלסטינים, היה מצופה

¹⁵ <https://www.ynet.co.il/news/article/rkrffnalp>

ממבקרים רשמיים ליזום ולקדם במרץ ביקורים בבתי הכלא. אולם רק לאחר שהתפרסם בתקשורת דבר מותם של שישה כלואים פלסטינים במשמורת,¹⁶ ופניית האגודה לזכויות האזרח לנשיא בית המשפט העליון ב-10.12.23¹⁷ בבקשה כי מערכת המשפט תיערך בדחיפות למילוי חובתה על פי חוק לקיום ביקורים רשמיים במתקני הכליאה של שב"ס, נשלחה לאגודה תשובת בית המשפט העליון ולפיה צפויים להתקיים בקרוב ביקורי שופטים של בית המשפט העליון במתקני כליאה שונים. כמו כן נכתב בתשובת בית המשפט העליון כי מנהל בתי המשפט ירענן את זיכרונם של נשיאי בתי משפט המחוזיים ובתי משפט השלום בדבר החשיבות שבהקפדה על עריכת ביקורים במתקני כליאה גם בעתות חירום. לא ידוע לנו אם אכן התקיימו מאז ביקורים רשמיים.

ביקורי הצלב האדום: בימים רגילים נציגי הצלב האדום מבקרים בסדירות בכל בתי הכלא שבהם מוחזקים כלואים פלסטינים, אך מאז פרוץ המלחמה ביקורים אלה אינם מורשים על ידי שב"ס. פניית הצלב האדום אל נציבת שב"ס קטי פרי ביום 1.11.23, בבקשה לאפשר ביקורים ולשמור על זכויות הכלואים, נענתה בסירוב. בין השאר נכתב בתשובת הנציבה כי היא מצפה מהצלב האדום לעשות ככל יכולתו כדי לדאוג לחטופים הישראלים בעזה.¹⁸ הניסיון של הנציבה בתשובתה, להתלות את מחויבות הארגון שהיא עומדת בראשו לשמור על החוק הישראלי והבינלאומי בהסכמתו של חמאס לאפשר לנציגי הצלב האדום לפגוש את החטופים הישראלים המוחזקים בעזה, מופרך ומעלה חשש כבד לגבי היכולת של שב"ס למלא את תפקידו כישות מנהלית במדינה השומרת על החוק בימים אלה. החובה לפעול לפי הנהלים ולאפשר כניסת מבקרים רשמיים וגופים בינלאומיים כמו הצלב האדום לבתי הכלא לא אמורה להיות מותנית בשיקולים זרים.

התדרדות התנאים בתוך הכלא

נעילה בתאים: אחרי פרוץ המלחמה בתי הכלא נכנסו למה שמכונה בשב"ס "מצב מנעול", שבו הכלואים סגורים בתאים בכל שעות היממה, כולל פליליים. כל פעילות מחוץ לתאים בוטלה - חינוך, שיקום, תעסוקה. יציאה לטיפול רפואי צומצמה למינימום.

שבועיים לאחר פרוץ המלחמה, החיים בבתי הכלא הפליליים החלו לחזור לשגרה, אך נכון לסוף חודש נובמבר בבתי הכלא הביטחוניים יש בני אדם שלא ראו אור יום כבר חודשיים, ויציאה מהתאים מתאפשרת למשך דקות אחדות עד שעה לכל היותר. הזמן מחוץ לתא משמש פעמים רבות לרחצה, שכן תאי המקלחת בחלק

¹⁶ <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-12-06/ty-article-magazine/.premium/0000018c-3b9b-d11b-a3bf-ffbb16d80000>

¹⁷ https://www.acri.org.il/post/_1029

¹⁸ <https://www.mako.co.il/news-military/6361323ddea5a810/Article-9362f7b9c078b81026.htm>

מהאגפים נמצאים מחוץ לתאי המאסר. כלואים ששוחררו וכאלה שפגשו עורכי דין מדווחים שמסיבה זו בתחילת המלחמה לא התאפשר להם להתקלח במשך שבועות ברציפות.¹⁹

י"ט, אסיר שפוט שבקרנו בכלא קציעות בתחילת חודש דצמבר, הודה לעורך הדין על הביקור וביקש שיבוא שוב לבקר אותו וכלואים אחרים, מאחר שהם לא יוצאים כלל מהתאים וזו הפעם הראשונה שהוא רואה אור שמש מזה חודשיים. עדויות דומות לזו הובאו בפני בית המשפט במסגרת עתירת ארגוני זכויות אדם (בג"ץ 7753-23 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון לאומי)²⁰. במענה לעתירה הסבירה המדינה כי החמרת תנאי הכליאה והבידוד מהעולם שמחוץ לכלא דרושה מסיבות של שמירה על הביטחון. שופטי בג"ץ קיבלו טענה זו, למרות חומרתם של תנאי הכליאה, העובדה שהם נוגדים את החוק והתרעות הארגונים שעתרו לבג"ץ על הפרות שיטתיות של זכויות אדם בחסות המצב הבטחוני.

ציפוף ותנאי כליאה: עם פרוץ המלחמה רוכזו כלואים פלסטינים בבתי כלא ספציפיים כדי לפנות מקום לעצורים עתידיים, שהיה ברור שיגיעו. מספר הכלואים בתאים הוכפל ואף יותר. ביום 18.10.2023 אישרה הכנסת את החוק דומות בתי הסוהר, המאפשר ציפוף כלואים ללא הגבלה והלנה על גבי מזרנים על הריצפה תוך שלילת הזכות למיטה. אסירים מדווחים שהם נאלצים לישון על גבי מזרנים על הרצפה ושאינ מספיק מזרנים לכולם. כמו כן, אין מספיק שמיכות או כיסויים, מאחר ורוב הציוד הוחרם מהתאים. בכלא קציעות מדווחים על כך שכיסויי הניילון הוסרו מהחלונות וקור עז חודר פנימה בלילה. יש לזכור שגם לפני המלחמה הוחזקו כלואים פלסטינים בצפיפות הגדולה ביותר, בערך 2.5 מ"ר לאדם בתא. בהחלטה בעתירה שהגישה ב 32.01.32 האגודה לזכויות האזרח יחד עם ר"א והוועד נגד עינויים (בג"ץ 7650-23 האגודה לזכויות האזרח נ' השר לביטחון לאומי), בין היתר בשל הצפיפות, לא שעה בית המשפט לטענות העותרים על הפגיעה הקשה בזכויות כלואים פלסטינים והאפליה הברורה לעומת כלואים פליליים. בהחלטה נכתב כי "בעת מלחמה ניתן לשכן עצורים ואסירים ביטחוניים על הרצפה ובצפיפות".²¹

הפסקת חשמל ומים באגפים: עם פרוץ המלחמה נותק החיבור למים באגפים הביטחוניים - בחלקם למשך שעות אחדות בכל יום ובאחרים למשך רוב שעות היממה. במצב זה לא התאפשר שימוש בכיורים, בשירותים ובמקלחות והיה קושי לשמור על היגיינה. השפעתו של אמצעי זה הייתה חמורה במיוחד לאור הצפיפות

¹⁹ עדויות רבות על הגבלת המקלחות הובאו בעתירת ארגוני זכויות אדם - בג"ץ 7753-23. https://www.acri.org.il/post/___992

²⁰ שם.

²¹ https://www.acri.org.il/post/___987

הקשה והמחסור במענים רפואיים, והיה חשש להתפתחות מחלות וטפילים. גם בנוגע לצעדים אלו טענה המדינה, במסגרת בג"ץ 7753-23, כי תכליתם היא שמירה על ביטחון בתי הכלא, ובית המשפט קיבל טענות אלו ודחה את העתירה.

באחד מתצהירי העו"ד שהוגשו לבג"ץ נכתב: "בחלק מהאגפים דיווחו אסירים כי המקלחות פועלות למשך 45 דקות ביום בלבד עבור כל האגף שלעתים כולל מאות כלואים. משכך, לא כל האסירים מספיקים להתקלח והם נאלצים לקבוע סבבים ותורות לשימוש במקלחת בימי השבוע השונים. בחלק מהאגפים הביטחוניים אין מים חמים ואסירים נאלצים להתקלח במים קרים".²²

כמו כן נותק החשמל בשקעים באגפים הביטחוניים והתאורה כובתה, בחלק מהאגפים למשך שעות מסוימות ובאחרים לאורך כל שעות היממה. יש לזכור שמעט מאד אור טבעי נכנס לתאים בבתי הכלא בשעות היום, כך שניתוק התאורה והחשמל פירושו שהכלואים שוהים בחושך במשך רוב שעות היום. על פי עדויות מאסירים שאנו מצליחים לבקר, בחלק מהאגפים נמשך ניתוק החשמל עד היום.

בימים הראשונים למלחמה ניתק שב"ס את המים והחשמל למשך שעות אחדות ביום גם באגף הביטחוני במרכז הרפואי שלו (מר"ש). אסיר המוחזק שם סיפר לעורך דינו כי האסירים חששו מאוד לגורלם של אנשים חולים הנעזרים במכשור רפואי הפועל על חשמל. הוא הוסיף כי לאחר מחאה מצד האסירים פסקו ניתוקי המים והחשמל במר"ש.

בתגובת המדינה לעתירת האגודה לזכויות האזרח, רל"א, המוקד להגנת הפרט, עדאלה והוועד נגד עינויים בנושא תנאי הכליאה של כלואים פלסטינים (בג"ץ 7753-23 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון לאומי)²³ נכתב כי "לא מבוצעים ניתוקי מים בכיורים ובשירותים המצויים בתוך התאים. מתאפשר לכלואים הפלסטינים לצאת אחת ליום למקלחות וזאת במסגרת שעת הטיול היומי שלהם מחוץ לתא, אליה מוצאים האסירים כל תא בנפרד או לכל היותר שני תאים. כך גם באגפים בהם המקלחות בתוך התא - ניתנת לאסירים גישה למים חמים לפחות למשך שעה ביום". תגובת המדינה, שעל בסיסה נדחתה העתירה, אינה תואמת עדויות רבות של כלואים מבתי כלא שונים.

ביגוד וציוד: אחרי 7.10.23 הוחרם כל הציוד האישי, כולל שמיכות וביגוד. ענין זה נעשה בעייתי יותר ויותר עם בוא החורף והירידה בטמפרטורות. כמו כן הוחרמו ספרים, עיתונים, כלי כתיבה וכל מכשירי החשמל שהיו בתאים, כולל טלוויזיות ומכשירי רדיו. כלואים שעורכי דין הצליחו לבקר אותם התלוננו על כך שנתרו

²² https://www.acri.org.il/post/___992

²³ שם.

ללא בגדים להחלפה ושהם סובלים מקור. אסירים מספרים כי היום הם מוחזקים בתאים ריקים מכל חפץ, מלבד מיטות ומזרונים שלא מספיקים לכל הכלואים בתא. ח"ש, אסיר שמוחזק בכלא עופר, הגיע בחודש נובמבר לביקור עו"ד כשהוא לבוש בבגדים קצרים, ואמר שנשאר בלי בגדים לחורף לאחר שכל הציוד שלו הוחרם.

מזון: כלואים פלסטינים נהגו לקנות את מזונם במרוכז (בכספי הקנטינה שהופקדו בחשבונם) ולבשל אותו בעצמם. עם תחילת המלחמה הוחרם המזון שהיה ברשות הכלואים וחשבונות הקנטינה נסגרו. לא מתאפשרת קנייה בקנטינה כלל. מאז מקבלים הכלואים הפלסטינים מזון משב"ס, ומתלוננים על כמות ואיכות ירודה של המזון ועל תחושת רעב. לסגירת הקנטינה היו השלכות נוספות: למשל, בשני מקרים המטופלים על ידי רל"א אסירים אינם יכולים לרכוש בטריות למכשירי השמיעה שלהם.

עצור קטין המוחזק בכלא דמון, חולה בהיסטיציטוזיס ילדים (מחלה הפוגעת בעצמות), סיפר לעורכת הדין שביקרה אצלו כי מאז 7.10 הוא מרגיש רעב. הוא סיפר כי הוא וקטינים נוספים המוחזקים איתו מקבלים כמות מועטה של אוכל, שלא מספיקה לכל המוחזקים בתא. ביום 30.10.23 פנינו לשב"ס בעניין אסיר שמוחזק במר"ש, חולה בסרטן מתקדם המקבל טיפול כימותרפי וסובל ממשקל גוף נמוך מהרצוי מבחינה רפואית, בדרישה לוודא כי הוא מקבל מזון בכמות מספקת ומותאם למצבו הרפואי. פנייתנו לא נענתה עד היום.

טיפול רפואי לכלואים פלסטינים המוגדרים כ"בטחוניים", כולל תושבי עזה המוחזקים על ידי הצבא

נושא זה, כולל מבנה המערך הרפואי של שב"ס, נסקר בהרחבה בדוח "חולה עד תום ההליכים"²⁴ שפרסמנו בשנת 2019. הדברים, שגם בשגרה רצופים כשלים, הוחרפו אף יותר מאז פרוץ המלחמה.

במסגרת מערכת הרפואה של שב"ס, טיפול רפואי ראשוני ניתן לכלואים במרפאות הקיימות בכל כלא. רפואת מומחים ניתנת על ידי רופאי בתי חולים, המגיעים לתוך בתי הכלא במסגרת מרפאות מומחים או במרפאות מומחים בבתי חולים שאליהן מובאים הכלואים. בשב"ס קיים מרכז רפואי אחד במתחם רמלה (מר"ש - מרכז רפואי שירות בתי הסוהר). לא מדובר בבית חולים אלא בכלא, שבו מוחזקים כלואים במצבים רפואיים מורכבים המצריכים השגחה רפואית שאינה זמינה בכלא רגיל.

²⁴ https://www.phr.org.il/wp-content/uploads/2019/11/3736_imprisoned_Heb_digital-1.pdf

הליכים רפואיים רבים, כולל בדיקות רפואיות, בדיקות מומחים, בדיקות מעבדה והדמיה ואף ניתוחים, מתבצעים בשגרה בבתי חולים ציבוריים.

הרופאים והחובשים במרפאות בתי הכלא הם עובדי שב"ס, ואינם חברי ההסתדרות הרפואית או איגוד מקצועי אחר של עובדי הרפואה. הם אינם פועלים תחת פיקוחו של גוף רפואי כלשהו, מלבד מערכת הבריאות של שב"ס עצמו. מצב דברים זה מוביל גם בימים כתיקונם לכך שצוותי הרפואה עלולים פעמים רבות למצוא עצמם במצב של דילמה אתית, שבה טובת המטופל מתנגשת עם דרישות המערכת הכולאת (שב"ס). מצב זה עלול להוביל להפרות חמורות של כללי האתיקה הרפואית על ידי הצוות הרפואי. כפי שנכתב בדוח, "קונפליקט זה מכונה בספרות המחקרית 'נאמנות כפולה' וניתן למצוא אותו גם במערכות רפואה אזרחיות, כאשר טובת המטופל או המטופלת מתנגשת עם שיקולים מערכתיים וכלכליים שונים. עם זאת, בתי כלא נחשבים למסגרות שגורמות להחרפת הקונפליקט, בשל היותם מערכות היררכיות וכוללניות, ובשל העימות המובנה בין הכלוא לבין המערכת הכולאת".²⁵

ועדת האו"ם נגד עינויים²⁶ וועדת האו"ם לזכויות אנשים עם מוגבלויות,²⁷ אשר סקרו את המצב בישראל בשנים 2016 ו-2023 (בהתאמה), המליצו להעביר את מערך הרפואה של שב"ס לאחריותה של מערכת הבריאות הציבורית בישראל (משרד הבריאות או קופת חולים - רל"א) על מנת להבטיח את בריאותם ואת שלומם של הכלואים.

על פי פקודת נציבות שב"ס 04.44.00 - הטיפול הרפואי באסיר, החלה גם על כלואים פלסטינים, "אסיר המתקבל למשמורת שב"ס ייבדק ע"י חובש תוך 24 שעות מקליטתו וע"י רופא בית הסוהר תוך 48 שעות מקליטתו. ממצאי הבדיקה יתועדו ברשומה הרפואית הממוחשבת. תהליך הקליטה ילווה בקבלת פרטים רפואיים מהאסיר, לרבות מחלות עבר, טיפול תרופתי ורגישות לתרופות, פרוצדורות רפואיות שעבר, כולל ניתוחים ואשפוזים וכל מידע רפואי הנוגע לבריאותו".

מאז הכרזת שב"ס על מצב החירום, כלואים פלסטינים דיווחו על מניעת גישה לטיפול רפואי בכלא ועל ביטול טיפולים רפואיים בבתי החולים. למעט חלק קטן מהחולים הכרוניים, כלואים פלסטינים מנועים מפנייה למרפאה ואינם נבדקים על ידי רופא הכלא.

²⁵ https://www.phr.org.il/wp-content/uploads/2019/11/3736_imprisoned_Heb_digital-1.pdf

²⁶ <https://www.refworld.org/docid/57a99c6a4.html>

²⁷ <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkGid%2FPPRiCAqhK-b7yhsmEWpNSvYdhzky4dt2u3U42pgRZnxNUmLZkedlyHidJfHDvgzBRxiPeoY5JFFwi6PR138IEpHbhueHytboNq1SnopXpb98f3thq8gTtUBd>

מאז פרוץ המלחמה העבירה רל"א לשב"ס פניות אחדות לגבי עצורים חדשים מהגדה, הסובלים ממחלות כרוניות וזקוקים לטיפול תרופתי קבוע. מביקורי עו"ד שנעשו אצל אותם עצורים ואחרים, עולה שלא מבוצעת בדיקת חובש תוך 24 שעות מהכניסה לכלא ולא נערך אינטייק רפואי. טיפול תרופתי ניתן רק בעקבות פניית רל"א, וביקורת על ידי רופא לא מתבצעת כלל.

בשגרה, התקשורת של כלואים פלסטינים עם רשויות הכלא, כולל הצוות הרפואי, נעשתה בעזרתו של נציג מטעם הכלואים. עם פרוץ המלחמה הצהיר שב"ס בתקשורת ש"מוסד נציג האסירים" בוטל. לא ברור כיצד מתבצעת היום התקשורת של הכלואים הפלסטינים עם הצוותים הרפואיים.

- ע"ח, אסיר בן 50 המוחזק בכלא קציעות, חולה בסרטן וממתין להתחלת טיפול קרינתי, דיווח לעורך הדין שביקר אצלו כי מאז 7.10.23 הוא לא מצליח לפגוש את רופא הכלא. מאז ספטמבר הוא ממתין לקבלת טיפול קרינתי בשל התפשטות הסרטן. נכון לאמצע דצמבר הטיפול עדיין לא ניתן.
- נ"א, הסובל שנים מבעיות במערכת העיכול, המתין חודשים אחדים לבדיקת רופא מומחה עוד לפני פרוץ המלחמה. הבדיקה נקבעה לחודש אוקטובר, אך לא בוצעה בטענה שהתור בוטל בשל מצב החירום שהוכרז בבתי כלא.
- ס"ט, רופא במקצועו, חולה סוכרת תלנית אינסולין, תושב הגדה המערבית, נעצר למשך עשרה ימים בסוף נובמבר. במהלך הימים הראשונים למעצרו, שבהם הוחזק בחזקת הצבא, הובהל לבית חולים לאחר שהתלונן במשך כמה ימים על כאבים בחזה, ושם עבר צנתור. לאחר הצנתור הועבר לכלא מגידו. מעדותו עולה שאף על פי שהיה אחרי צנתור הוא לא נבדק על ידי רופא הכלא ולו פעם אחת, וכמו כן קיבל רק זריקת אינסולין אחת ביום במקום שלוש הזריקות המתחייבות במצבו.

בתשובת קרפ"ר שב"ס מיום 22.10.23 לפניית רל"א בעניינו של אסיר שנזקק לבדיקת רופא מומחה נכתב: "לאור המצב הביטחוני וגיוסם של מומחים [למילואים], כעת לא מתקיימות מרפאות מומחים". פנייה נוספת של רל"א בנושא, מיום 13.12.23, טרם נענתה.

בכתבה ב"מעריב" בנושא אשפוזו של כלוא פלסטיני בבית החולים בילינסון נמסר משב"ס: "כפי שהנחתה נציבת בתי הסוהר, הוצאת אסירים ביטחוניים הזקוקים לטיפול בבתי חולים אזרחיים, צומצמה ככל הניתן, למעט במקרים חריגים בהם

אין אפשרות אחרת ובהנחיית משרד הבריאות".²⁸

עד היום לא ברור מה מחליף, אם בכלל, טיפול רפואי הניתן במרפאות המומחים בבתי הכלא ובבתי החולים. אמנם מקרי חירום מסוימים יגיעו ככל הנראה לבתי החולים, אבל אנשים הסובלים ממחלות כרוניות עלולים להתדרדר באיטיות בלי שהצוות הרפואי בשב"ס יזהה זאת בזמן. יש לזכור שרופאי שב"ס אינם רופאים מומחים, ושאינן תחליף למרפאות המומחים או לפניות לבתי החולים.

הפניות לטיפול בבתי חולים

במקביל להגבלות שב"ס ובנוסף לצמצום הטיפולים הרפואיים הזמינים לכלואים, מאז 7.10.23 חלק מבתי החולים בישראל, בהנחיית משרד הבריאות, מסרבים לטפל בכלואים פלסטינים.

ביום 11.10.23 פורסם ב"וויינט"²⁹ שעצורים השייכים לתנועת חמאס מטופלים בבתי חולים ציבוריים לצד פצועים מההתקפה על יישובי עוטף עזה. עוד באותו יום נשלח מכתב מאת שר הבריאות לראש הממשלה ובו בקשה כי ינחה לא לטפל ב"מחבלים" בבתי החולים הציבוריים בישראל, בטענה שהדבר פוגע בתפקוד בתי החולים ובמאמצים שלהם לטפל בקורבנות ה-7.10.23 ובנפגעי הלחימה. מאוחר יותר באותו ערב נכנסו חברי קבוצת לה פמיליה לבית החולים שיבא ועברו בין המחלקות בחפשמ מאושפזים מעזה. הקבוצה הטילה אימה הן על מטופלים והן על הצוות הרפואי. התערבות של אנשי הביטחון של בית החולים והמשטרה לא הצליחה למנוע את כניסתם ואת ההתפרעות במקום. בסופו של דבר נעצרו שלושה מהפורעים.³⁰ ממקרים אחדים שפורסמו בתקשורת ומעדויות של צוותי רפואה בתוך בתי החולים שהוזכרו בידיעות, עולה שמיד לאחר הפרסומים על אשפוזם של כלואים פלסטינים בבתי החולים אירעו בהם התפרעויות של אזרחים המתנגדים לאשפוז. בעקבות אירועים אלה שוחררו המאושפזים מבתי החולים, ועולה חשש שנמנע מהם טיפול רפואי חיוני שיכול להינתן אך ורק במסגרת של בית חולים. מן הראוי היה שבתי החולים יקבלו תמיכה מצד המשטרה, שתמנע אירועי התפרעות מעין אלה ותאפשר להם למלא את תפקידם ואת חובתם האתית ולתת טיפול לכל אדם שזקוק לכך ללא קשר למוצאו או למעשיו.

ב"מאקו" פורסם ב-12.10.23 ראיון עם פרופ' ארנון אפק, המשנה למנכ"ל בית החולים שיבא, שבו הוא תמך בקריאה של שר הבריאות לא להביא כלואים פלסטינים לטיפול בבתי החולים.³¹ מאז ועד היום התפרסמו בתקשורת הודעות של בתי חולים נוספים, ובהם איכילוב, הדסה ושמיר, על כך שלא אושפזו ולא

<https://www.maariv.co.il/news/law/Article-1053112> 28

<https://www.ynet.co.il/health/article/byjrh7q4wa> 29

<https://www.ynet.co.il/news/article/byjrk8vwv> 30

<https://www.mako.co.il/tv-morning-news/articles/Article-ebc92db51022b81027.htm> 31

יאושפזו אצלם כלואים פלסטינים.³² ביום 18.11.23 פורסם ב"מעריב" כי בבית החולים בלינסון טופל עצור השייך לחמאס, שהשתתף בתקיפה ב-7.10.23. בידיעה נכתב כי בית החולים פעל בניגוד להנחיות משרד הבריאות.³³ בית החולים מצדו הטיל את האחריות על משרד הבריאות, הקובע לאן יפנו עצורי חמאס. ככל הידוע לנו, משרד הבריאות לא הגיב.

יש לציין לטובה כי לשכת האתיקה של ההסתדרות הרפואית בישראל הוציאה פנייה אל הרופאים ובה נכתב כי "רופאי ישראל מחויבים לאמנות הבינלאומיות, כללי האתיקה הרפואית והצהרת ג'נבה של הרופא".³⁴ באותה פנייה נכתב שרופאים יספקו את הטיפול הנחוץ בבתי החולים, בשב"ס או בצבא לפי הצורך הרפואי בלבד, וכי אין זה תפקידם של רופאים להעניש מטופלים. אך נראה כי הפנייה נפלה על אוזניים ערלות ובתי החולים ממשיכים לעמוד בסירובם.

בניגוד להסתדרות הרפואית, משרד הבריאות לא פעל לתקן את התבטאות השר ובתי החולים ולא אמר דבר על הצורך לשמור על כללי האתיקה והחוק ולטפל בכל אדם על פי הצורך הרפואי ולא על פי מוצאו או מעשים שביצע. ביום 13.10.23 פורסמה ב"וויינט"³⁵ הודעה ממשרד הבריאות, ובה נמסר כי עצורים מעזה יטופלו במסגרת מתקן רפואי של הצבא וכי משרד הבריאות מסייע בהקמת המתקן ובהפעלתו. עוד צוין בידיעה כי המתקן יוקם בסמוך למחנה שדה תימן, שנמצא מצפון לבאר שבע.

ביום 28.10.23 פורסמה ב"מעריב" ידיעה³⁶ על נוהל חריג שפורסמה הנהלת אחד מבתי החולים במרכז הארץ בנוגע לקבלת עצור פלסטיני לבדיקה ולטיפול במלר"ד (מיון לרפואה דחופה). נכתב כי פרסום הנוהל עורר סערה וזעם בקרב צוותי האחיות והאחים בלא מעט בתי חולים. באותה כתבה תואר אירוע שבו הגיע לחדר המיון קטין בן 15 בלוויית חיילים ואחות שהייתה צריכה לטפל בו סירבה. רופא זעם עליה והיא טענה שהסירוב נובע מבעיות הורמונליות. אחות אחרת ניגשה למקום, שלפה את העירוי מאותו קטין ודרשה לפנות אותו מבית החולים.

כבר בשבועות הראשונים למלחמה פנתה רל"א אל משרד הבריאות ואל הר"י בשאלה היכן יטופלו כלואים פלסטינים ובמיוחד עצורים מעזה, הזקוקים לטיפול שיכול להינתן אך ורק בבתי חולים. ממענים שקיבלנו היה ברור שהסוגיה לא

<https://doctorsonly.co.il/2023/10/297624/?hilite=%27D7%A1D7%99D7%A8D7%91D7%95%27%2C%27D7%9C%27%98D7%A4D7%9C%27%2C%27D7%91D7%9E%27%97D7%91D7%9C%27%2C%27D7%95D7%A0D7%99D7%9E%27%A7D7%95%27> 32

<https://www.maariv.co.il/news/law/Article-1053112> 33

34 פנייה מיום 12.10.23 של ד"ר יוסי ולפיש, יו"ר לשכת האתיקה בהסתדרות הרפואית.

<https://www.ynet.co.il/news/article/hjglzc8b6> 35

<https://www.maariv.co.il/news/health/Article-1048135> 36

הוסדרה. הר"י ענו לנו כי שב"ס הקים בית חולים לצורך הטיפול בעצורים, אך מבירור של רל"א מול שב"ס עלה שלא נפתח בית חולים כזה. משרד הבריאות לא הגיע מענה עד להגשת קדם בג"ץ על ידי רל"א. לאחר הגשתו הגיעה תשובת משרד הבריאות, ובה נכתב: "ביחס לכלואים מעזה הוסדר מענה רפואי נאות התואם את הצורך הרפואי והעומד בסטנדרטים הנהוגים על פי הדין הבינלאומי וכמקובל בעיתות מלחמה".

העובדה שננקטו כללי הפניה וטיפול החורגים במידה משמעותית מכללים מקצועיים ואתיים מדאיגה כשלעצמה, והשלכותיה על המטופלים קשות. בנוסף, חשוב לציין שחריגה זו, כדרך של חריגות, משליכה הרבה מעבר לאוכלוסייה המוגדרת עצמה. לדוגמה, קריאתו של שר הבריאות למערכת הבריאות הציבורית לא לטפל ב"מחבלים" משליכה על כלל הכלואים הפלסטינים, שהרי הצוות המטפל כבר נמצא באווירה של סירוב לתת טיפול ואינו מבחין בין מי שנעצר בהקשר ללחימה ובין כלואים פלסטינים אחרים. סירובו של משרד הבריאות לחזור בו מקריאה זו ולהנחות את בתי החולים לנהוג על פי כללי האתיקה הרפואית והחוק ולטפל בכל אדם הזקוק לכך פותח פתח לאפליית מטופלים על ידי בתי החולים על פי מוצא ומעשים, וזאת בניגוד לחוק בישראל. התחושות הקשות בקרב צוותי הרפואה בבתי החולים בעקבות ההתקפה על יישובי עוטף עזה מובנות, ובכל זאת יצאו מקרב הקהילה הרפואית קולות שעמדו על חובת הטיפול למרות הקשיים הרגשיים. דווקא ראשי מערכת הבריאות ובתי החולים, שמן הראוי היה שיחזירו את הצוותים לפסים מקצועיים ואתיים, הם שמלבים בפועל את האש.

למרות המענים שקיבלנו ולמרות הצהרת הר"י בנושא, בין 22.10.23 ל-18.11.23 מתו ארבעה כלואים פלסטינים במשמורת שב"ס. שניים מהם סבלו מבעיות רפואיות כרוניות, ועולה חשש שמתו מהזנחה רפואית. משני תושבי עזה שהוחזקו במשמורת הצבא ומתו בחזקתו, אחד סבל אף הוא ממחלה כרונית.

בית חולים שדה "שדה תימן"

חלק מהעצורים מעזה מאז 7.10.23 מוחזקים במחנה הצבאי שדה תימן. בצמוד למחנה הצבאי הוקם בית חולים שדה, שבו ניתן טיפול לעצורים אלה. בית החולים מנוהל במשותף על ידי הצבא ומשרד הבריאות. מטבע הדברים, בבית חולים שדה אפשרויות הטיפול כחותות מאלה של בית חולים רגיל והוא אינו ערוך לספק את כל הטיפולים שבתי חולים אזרחיים יכולים לספק. לאור זאת, ולאור סירובם של בתי החולים לטפל בכלואים פלסטינים, עולה חשש כבד לבריאותם ואף לחייהם.

ביום 19.12.23 הפיץ משרד הבריאות "תדריך לטיפול רפואי בלוחמים בלתי חוקיים במתקן שדה תימן". המסמך אמור להסדיר את אופן הטיפול בעצורים

מעזה בבית חולים שדה "שדה תימן", אך למעשה הוא מוריד את הסטנדרטים המקצועיים והאתיים בכל הקשור לטיפול רפואי וליחסי מטפל-מטופל. בנוסף לכך עולה חשש שהמסמך נועד בעיקר להגן על הרופאים העובדים בבית חולים זה מפני תביעות עתידיות.

במסמך מצוין כי הכלואים המטופלים הם במעמד של לוחמים בלתי חוקיים. עצם ההתייחסות למעמדם המשפטי של כלואים אלה במסמך שנועד להסדיר את הטיפול הרפואי בהם נראה תמוה, מאחר שכללי האתיקה הרפואית והחוק בישראל ובעולם מחייבים להעניק לכל אדם טיפול רפואי שישמור על בריאותו ללא קשר לסטטוס המשפטי שלו.

מצבת כוח אדם: על פי המסמך, בית החולים מאויש על ידי רופא בכיר וצוות של בעלי מקצועות רפואיים. עולה חשש שהרופא הבכיר יהיה הרופא היחיד במתקן, ושאינן בכך מענה על הצרכים של מאות עצורים מעזה המוחזקים במתקן הצבאי הסמוך לבית החולים, וביניהם פצועים וחולים כרוניים.

אנונימיות המטפל: במסמך נכתב שיש הכרח לשמור על אלמוניות מוחלטת של הצוות המטפל: אנשי הצוות הרפואי רשאים להזדהות במקצועם ובמומחיותם בלבד, ואינם רשאים לחתום על אף מסמך בשם או בפרטים כלשהם. בדרישה זו לאנונימיות של הרופאים, לצד העובדה שהמסמך אינו רואה בעיה בכך שהמטופלים מוחזקים אזוקים ומכוסי עיניים, לעתים במצבים רפואיים קשים, יש כדי להעיד על כך שכותבי המסמך חששו לביטחונם של הרופאים, הן מפני אזרחים ישראלים והן מפני גופים בינלאומיים שאולי ירצו לשפוט אותם בעתיד.

תיעוד ברשומות רפואיות: הצורך לשמור על כללי האתיקה הרפואית ולתעד ולדווח על עיניים או על התעללות שעברו העצורים כלל אינו מוזכר במסמך. בנוסף, וגם זאת בניגוד לכללי האתיקה ואף לחוק זכויות החולה, החל על כל מטופל ללא קשר למעמדו, ניתנת הסמכה להעביר לרשויות מתקן הכליאה, ולא רק לצוות הרפואי, מידע רפואי שחלה עליו חובת השמירה על סודיות, ללא צורך בקבלת הסכמה מהמטופל.

על פי המסמך, משרד הבריאות מסכים ללא סייג שצוות רפואי יטפל בבני אדם שמוחזקים בתנאים המהווים עינויים, כשהם אזוקים ועיניהם מכוסות במשך כל שעות היממה, ולא ידווח על כך. על פי הכתוב ההגבלות הפיזיות אינן פוגמות ביכולת לתת הסכמה מדעת. כאשר נדרש טיפול רפואי ואין הסכמה מצד המטופל, אין חובה לקבל אישור של שלושה רופאים אלא במידת האפשר בלבד.

עוד מצוין במסמך שבבית חולים שדה זה מותר לבצע פרוצדורות כירורגיות

ברמה הדומה ל"כירורגיה בינונית" לפי שיקול דעתו של הגורם הרפואי הבכיר במתקן הרפואי, וכי הרדמה כללית תבוצע ככל שניתן בהשתתפות מרדים. לא ברור מה ייעשה אם אין מרדים.

מסמך זה מטריד הן במה שהוא בוחר להעלות על הכתב והן במה שהוא בוחר להשמיט. הוא מאפשר חריגה בוטה מכללי האתיקה, ואינו מסביר את הטעם לחריגה שכזו. אין כלל אזכור של החובה לתת טיפול מקצועי ואיכותי או לשמור על יחסי מטפל-מטופל, שכן אין כל ציפייה למלא חובה זו. כך למשל רופא.ה הבודק.ת אסיר שעניו מכוסות והוא אזוק, ודאי אינו יכול לייצר יחסי אמון עם המטופל. במצב כזה קשה להעלות על הדעת שילמד על סימני אלימות או יתריע עליהם. האנונימיות המוחלטת שהוא פועל תחתיה פירושה גם חסינות מוחלטת מפני כל תלונה על הפרה אתית. למעשה לא מדובר אפילו במצב של נאמנות כפולה - קרי ההתלבטות בין דרישות המערכת הביטחונית ובין המחויבות למטופל - שכן הנאמנות הוכרעה במסמך זה והיא נתונה כל כולה למערכת הביטחונית על חשבון המטופל. במצב דברים מעין זה אין ולו גם העמדת פנים של שמירה על בריאותו של הכלוא. הניסיון ממצבים דומים בעולם מעיד כי המחיר בחיי אדם ובהפרות האתיקה הרפואית גבוה. הניסיון הזה מלמד גם כי הקהילה הרפואית מתעשתת, אם בכלל, רק לאחר תום המשבר, ואינה מתעוררת בזמן להגן על מטופליה.

יחס אכזרי, בלתי אנושי ומשפיל המגיע לכדי עינויים

לאחר שעורכי דין מטעם רל"א וארגונים אחרים הצליחו לבקר בבתי כלא אחדים, החלו להתקבל עדויות רבות על כך שסוהרים נוקטים אלימות קשה נגד כל הכלואים הפלסטינים מאז 7.10.23. בעשרות עדויות אשר נאספו על ידי עורכי הדין סופר שהסוהרים בוחרים בכל פעם תא אחד או שניים באגף, נכנסים כשהם מצוידים באלות ומכים באכזריות את הכלואים בתא ללא כל פרובוקציה מצדם. העובדה שבחלק מבתי הכלא דיווחו על כך שכניסות כאלה לאגפים מתבצעות בימים קבועים מצביעה על כך שהאלימות היא שיטתית ולא מדובר בסוהרים שסרחו. כמו כן סיפרו כלואים על תקיפות שכללו מכות, סטירות ובעיטות ואירעו באופן קבוע, בכל יציאה מהתא או בזמן העברה מכלא לכלא, גם נגד אנשים חולים ומוגבלים.

כלואים סיפרו על יחס משפיל ועל התעללות קשה, כולל פגיעות והטרדות מיניות. עצורים חדשים סיפרו שסוהרי שב"ס מחייבים אותם לנשק את דגל ישראל, ומי שמסרב מותקף באלימות קשה. חלק מהתלונות על האלימות והפגיעות הוצגו על ידי עורכי דין שונים בפני שופטי המעצרים בבתי המשפט הצבאיים, והשופטים ראו גם סימני חבלות על גופם של עצורים. מלבד רשימת הערות

שהופנו לתשומת לבו של שב"ס, השופטים בחרו לא לנקוט צעד כלשהו לעצירת המתרחש ולשמירה על זכויות העצורים. עדויות קשות על אלימות ועל התעללות המגיעה לכדי עינויים הובאו על ידינו ועל ידי ארגונים אחרים בפני בית המשפט העליון במסגרת בג"ץ 7753-23, אך לא זכו לתגובה של ממש מצד בית המשפט.

שעה שבעבר וגם על פי נהלי שב"ס כל חבלה של כלוא תועדה במרפאת הכלא באמצעות צילום ובתיאור מילולי של צוות המרפאה, הפגיעות האחרונות אינן מתועדות כלל. כלואים מתלוננים שגם אחרי חבלות קשות בקשות למתן סיוע רפואי לא נענות.

להמחשת העדויות הקשות של האסירים והעצורים, נביא להלן את חלקן כפי שנמסרו מפיהם:

1) א"א, מר"ש

- נעצרתי ב-9.10.23 לאחר שנוריתי על ידי הצבא. אחרי המעצר אושפזתי בבית חולים למשך ארבעה ימים. ביום האחרון הותקפתי על ידי מתנחלים בבית החולים, ובשל כך הוחלט להעביר אותי לכלא.
- במהלך ארבעת הימים שבהם הייתי באשפוז הותקפתי קשות ע"י החיילים ששמרו עלי, ואחד מהם צילם ותיעד את התקיפה על ידי חבריו. אחד מהם חנק אותי באמצעות כרית והיכה אותי ברגלי הפצועה. הייתי אזוק בידיים ורגליים ואף קרה שהצמידו יד ליד או רגל לרגל בעזרת האזיקים ומשכו אותי באמצעותם.
- לאחר שהותקפתי ע"י אזרחים ביום האחרון באו שוטרים לגבות עדות, אך גם הם תקפו אותי ונתנו לי סטירות.
- לאחר מכן הועברתי לכלא מר"ש ושם שהיתי תקופה ארוכה בבידוד, בתנאים קשים. האוכל היה בלתי אכיל. הקצין האחראי ואחרים הרביצו לי פעמים אחדות בתוך התא. במהלך קבלת טיפול רפואי סוהר איים עלי כי "ישתה את דמי" לאחר שנתן לי סטירה בלחי. הייתי פצוע, דם הכתים את בגדי, אך לא אפשרו לי להחליף בגדים וגם לא נתנו תחבושת לפצע. כל התא היה מלוכלך בדם.
- נפצעתי בירך שמאל והתקינו לי פלטינה ברגל. בשל האלימות של החיילים והחוקרים, שהרביצו לי ברגל ומשכו בה פעמים אחדות, אני חושש שנגרם לי נזק נוסף ומצבי הרפואי הסתבך.
- עם הגעתי למר"ש עברתי צילום. לאחר שבועיים הגיע רופא הכלא ואמר לי כי אני זקוק לניתוח נוסף, אך בשל המלחמה לא ניתן לבצע אותו.
- זה עשרים ימים אני לא מקבל תרופות וחושש להתפתחות זיהום במקום

הניתוח. מרגיש כאבים עזים בלילות וכאשר אני מזיז את הרגל. זה עשירים יום לא נבדקתי על ידי רופא הכלא.

- אני מתנייע בעזרת קביים. ביקשתי לקבל תחבושות ויוד כדי להחליף תחבושת במקום הניתוח, אך סירבו.

2) א"ב, קציעות

- בתחילת התוקפנות, מהיום הראשון, הם ניתקו לחלוטין את המים והחשמל באגף שבו הוחזקתי, שזה אגף אוהלים, מלבד שעה של מים ביום. הדליקו פרוז'קטורים שמופנים לאוהלים ולחצר במהלך הלילה. החרימו את כל החפצים והמכשירים החשמליים.

- לאחר חמישה ימים העבירו את כל האסירים לאגף אחר. אזקו את כולם בידיים וברגליים והוציאו אותם לפוסטה (רכב ההסעה - רל"א). במהלך היציאה עמדו הסוהרים בשני טורים לאורך הדרך, כ-50 מטרים, ותקפו אותנו בסטירות, באלות ובאגרופים לכל חלקי הגוף. הפוסטה מכילה ומעבירה בדרך כלל 18 אסירים אך הכניסו לתוכה 36 אסירים. היה חם מאוד ולא היה אוויר. השאירו אותנו בפוסטה כשעה ורבע למרות שהנסיעה עצמה הייתה רק שתי דקות, אבל הסוהרים השאירו אותנו ברכב ועזבו. באירוע זה שניים מהאסירים התעלפו מעוצמת הלחץ והחום בפוסטה. שניהם לא נלקחו לטיפול והסוהרים גררו אותם על הרצפה כדי להוציאם מהפוסטה, תפסו אותם באזיקים וגררו אותם על הרצפה עם הגב למטה.

- 75 אסירים הגיעו לאגף החדש. האגף היה ריק לחלוטין והם החרימו את כל החפצים שלנו, כולל בגדים ונעליים.

- במשך 42 יום לא יצאנו כלל לחצר (שעה של התאוורות ששב"ס מחויב לאפשר על פי חוק - רל"א). באגף החדש אין מקלחות בתאים אלא רק בחצר, אז מנעו מאתנו להתקלח ולהחליף בגדים במשך 30 יום. כמובן הקנטינה והמכבסה נסגרו מהיום הראשון.

- באופן שיטתי, בכל יום במהלך הספירה, נכנס כוח מיחידת מצדה ותקף את האסירים באחד התאים. בכל ספירה הם בחרו תא אחד ותקפו את האסירים הכלואים בו.

- התא שבו הוחזקתי הותקף ביום ה-17. היו בו עשרה אסירים. כוח של 18 סוהרים נכנס ואילצו אותנו לכרוע ברך על הארץ עם הידיים מאחורי הראש והראש בין הרגליים. היה להם כלב שעבר ודרך לאסירים על הגב, ואז הסוהרים נכנסו עם מקלות והכו אותנו באמוק. המכות נמשכו כחמש דקות. לכל האסירים היו סימני חבלות על גופם, לאסיר אחד נשבר האגודל ואסיר אחר הרגיש שהצלעות שלו נשברו. הסוהרים לא

הוציאו אותנו למרפאה, ואנחנו לא ביקשנו מחשש לתקיפה נוספת.

- לאחר 30 יום הועברנו שוב לאגף אחר. שוב כמו בפעם הראשונה הותקפנו על ידי הסוהרים. הפעם הוכינו בברוטליות בחדר הבידוק, במקלות, במכות ובבעיטות ברגליים, בגב ובראש.
- באגף החדש יש לנו אותם תנאים אבל יש מקלחת בתוך החדר. חשמל ותאורה הופעלו אחרי השעה 18:00-19:00 בערב. יש מים זורמים אך מים חמים למקלחת זמינים רק לרבע שעה ביום, ולפעמים בכלל לא.
- במהלך אחת הספירות, בזמן שכרענו על הקרקע, פרצה יחידה של סוהרים לתא. הם לא הכו את כולם אלא בחרו ישירות אסיר אחד והכו אותו באגרופים על הראש. קצין הספירה בעט בראשו מאחור עם הנעל וגרם לו לסחרחורת. לאחר מכן הגיע החובש ונתן לו אקמול.
- כרגע אין לנו מספיק בגדים או כיסויים, הורידו את הניילון מהחלונות ויש רק סורגים, וקר מאוד בלי בגדים ושמיכות. לא ביקשנו מעילים מחשש לתקיפה.
- מביאים לנו שלושה כיכרות לחם פרוס לעשרה אסירים, ו-30-20 גרם לבנה לארוחת בוקר. לארוחת צוהריים מביאים צלחת אורז, כוס מרק ושלושה תפוחי אדמה, לארוחת ערב שתי נקניקיות, ביצה, מלפפון וגזר לכל אסיר.
- הסוהרים כתבו על קירות התאים קללות ועלבונות לאסירים (בני זונות, אתם הכלבים של חמאס וכדומה).
- לגבי האסיר שמת, ת'אאר אבו אסאב, שמענו שהחדר שלו ספג מכות ושהוא הוכה במקל מאחורי האוזן.
- בקיצור, החיים בכלא הם כמו בתי הכלא של אבו גרייב וגואנטנמו.
- רוצה להגיש תלונה אבל חושש מנקמה. מודאג מאוד לגבי גורלנו.

3) א"ג, קציעות³⁷

- אני ואחרים היינו נתונים לאלימות שיטתית ויומיומית בכלא קציעות החל מ-14.10.23. סוהרים היו נכנסים לתא ומכים את כולם ללא יוצא מן הכלל באמצעות מקלות וכל הבא ליד. ב-15.10.23 היה אירוע קשה במיוחד, כאשר סוהרי יחידות מיוחדות נכנסו לתאים, הרסו וקרעו את הכול וקיללו את כולם בקללות בעלות אופי מיני, כמו "אתם זונות", "נזיין את כולכם", "נזיין את אחותך ואת אשתך" ו"נשתין על המזרנים שלכם". באותו יום סוהרים הכניסו אותי לשירותים והשתינו עלי. בנוסף לכך, הסוהרים היו עורכים חיפושים בעירום ותוך שימוש באלימות, ומכניסים כ-12 אסירים לתא שירותים קטן בצפיפות גדולה. סוהרים היו מאיימים בנשק ואומרים שיהרגו את האסירים כשהיו נכנסים לתאים. הייתי עד לכמה מקרים של הטרדות מיניות, שבהם

37 העדות נבנתה על ידי הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל.

סוהרים ערכו חיפוש בעירום, הצמידו אסירים עירומים זה לזה והחדירו את מכשיר האלומיניום ששימש לחיפוש לישבניהם של האסירים. במקרה אחד הסוהרים העבירו כרטיס בתוך ישבנו של אסיר. כל זה לעיניהם של אסירים אחרים ושל סוהרים, שהביעו שמחה על הפגיעה בכלואים.

על הלך הרוח האלים וחסר המעצורים של סוהרי שב"ס כלפי כלואים פלסטינים ניתן ללמוד מאירוע שהתרחש ביום 30.10.23 בכלא מגידו. מפרסומים בתקשורת עולה כי קטינים באחד מאגפי הכלא ניסו להוריד דגל ישראל שנתלה באגף על ידי שב"ס. בתגובה גייס שב"ס לעזרתו אסירים יהודים ויחד איתם ערך פשיטה על תאי הקטינים. על פי הפרסומים הוטלו על הקטינים סנקציות חסרות תקדים. בין השאר הוחרמו מברשות ומשחות שיניים והם הוכנסו לצינוק והושארו שם כשברשותם מזון והבגדים שלגופם בלבד. לאחר מכן נערכה תפילת מנחה יהודית בתוך האגף הביטחוני והדגל הוחזר למקומו. האסירים היהודים שלקחו חלק בפשיטה קיבלו אחר כך גלוית תודה מהנהלת הכלא.³⁸

על פי הפרסומים בתקשורת, אלו מבין העצורים מעזה שהוגדרו כלוחמי חמאס מוחזקים בתנאים שעל פי האמנות הבינלאומיות נחשבים לעיניים ומנוגדים לחוק. הם מוחזקים באגפים ואף במתקנים נפרדים מיתר הכלואים הפלסטינים, חלקם בתנאי בידוד, כשהם אזוקים בכל שעות היממה ועיניהם מכוסות באופן קבוע.³⁹ במהלך ביקור של השר לביטחון לאומי באחד מבתי הכלא שאליהם הועברו עצורים מעזה אמרו נציגי שב"ס לתקשורת כי המנון "התקווה" מושמע באגפים שלהם בכל שעות היממה.

מקרי מוות של פלסטינים בבתי כלא

עד כה פורסם בתקשורת דבר מותם של ארבעה אנשים במשמורת שב"ס בתוך חודש ימים, שניים מהם עצורים חדשים מהגדה ושני האחרים אסירים ותיקים. שניים מתו בכלא מגידו, שממנו הגיעו דיווחים על אלימות קשה של סוהרים, אחד בכלא עופר ואחד בכלא קציעות, שגם ממנו הגיעו דיווחים על התעללות ואלימות קשה כלפי כלואים פלסטינים. כמו כן מתו בשבועות הראשונים למלחמה שני אנשים מעזה ששהו בישראל כחוק ב-7.10 ונכלאו על ידי הצבא, אך הדבר הובא לידיעת הציבור רק בעקבות פנייה של עיתון "הארץ".⁴⁰ שמותיהם והפרטים על נסיבות מותם מעולם לא פורסמו רשמית ולא נמסרו למשפחות או לגורם כלשהו מנעמם. המשפחות למדו על מותם מפי אנשים שהוחזקו עמם במעצר הצבא ושוחררו.

[/https://kan.org.il/content/kan-news/local/596473](https://kan.org.il/content/kan-news/local/596473) 38

[/https://posta.co.il/article/333432121](https://posta.co.il/article/333432121) 39

<https://www.haaretz.co.il/news/politics/2023-11-13/ty-article/.premium/0000018b-c909-d63d-40ab9f-e92988b10000>

אלה שמות האסירים והעצורים שמתו בכלא וכל הידוע על נסיבות מותם:

- עומר דראג'מה, בן 58 מהעיר טובאס, נעצר ביום 9.10.23, הוחזק במגידו ומת ביום 23.10.23. יום לפני מותו התקיים בבית משפט דיון בעניינו באמצעות וידאו, שבמהלכו עדכן את עורך הדין שלו שמצבו בסדר. עומר סבל מבעיות לב ועל פי דוח שב"ס התלונן על כאבים ברגליים ביום מותו ומת זמן קצר לאחר מכן.
- ערפאת חמדאן, בן 25 מהכפר בית סירה השוכן מערבית לרמאללה, נעצר ביום 22.10.23, הוחזק בכלא עופר ומת ביום 24.10.23. ערפאת סבל מסוכרת תלוית אינסולין והיה זקוק לטיפול קבוע בזריקות אינסולין.
- עבד אלרחמאן מרעי, בן 33, תושב הגדה, נעצר בפברואר 2023 ומת בתאריך 13.11.23 בכלא מגידו.
- ת'אאיר אבו עסב, בן 38, בעת מותו, נעצר בשנת 2005 ומת בכלא קציעות. הודעה על מותו של ת'אאיר פורסמה ביום 19.11.23.

לבקשת משפחות הנפטרים הצטרף רופא מר"א לנתיחות של שלוש גופות מתוך הארבע - שני המקרים שהתרחשו בכלא מגידו ואחד בכלא עופר. הנתיחות עצמן לא הספיקו כדי לקבוע את סיבת המוות, והיה צורך לבצע בדיקות נוספות במכון הפתולוגי.

סיכום נתיחה ראשוני שערך רופא רל"א שהשתתף בנתיחה של גופתו של עבד אלרחמן מרעי נמסר למשפחה ופורסם על ידה. מהסיכום עולה כי על גופתו של עבד אלרחמן נמצאו סימני אלימות. נשברו צלעות בצד השמאלי ועצם החזה, ובאזור הגב, הישבן, יד וירך שמאל וצד ימין של הראש והצוואר נראו סימנים חיצוניים של מכות. עבד אלרחמן לא סבל משום בעיה רפואית טרם מותו ואין זה בלתי סביר להניח שמת כתוצאה מהמכות. ממצאים אלה מאמתים את עדותו של אסיר שהוחזק עם עבד אלרחמן בתא ושוחרר ימים אחדים לאחר מותו. האסיר סיפר כי שבוע לפני מותו הותקף עבד אלרחמן בצורה קשה על ידי סוהרים ונלקח מיד לאחר מכן מהתא. מאז ועד ההכרזה על מותו לא נראה על ידי שותפיו לתא.

בשתי הנתיחות האחרות שבהן נכח רופא מטעם רל"א לא נמצאו סימני אלימות על הגופות, אך העובדה ששני הנפטרים סבלו מבעיות בריאות מעלה חשש שמותם נגרם כתוצאה מהזנחה רפואית. נתיחה רביעית, של ת'אאיר אבו עסב, בוצעה בלי שבני המשפחה או עורך הדין המייצג קיבלו עדכון על כך, אך לאור הממצאים החמורים שנמצאו בה, נפתחה חקירה של סיבות המוות. לחשודים בגרימת מותו מיוחסות עבירות של פציעה, חבלה בנסיבות מחמירות ושיבוש החקירה, ו-19 סוהרים כבר נחקרו בחשד למעורבות במעשה.⁴¹

<https://www.haaretz.co.il/news/law/2023-12-20/ty-article/.premium/0000018c-88fa-d60e-afdf-41ecfe938b0000>

מעדות שהגיעה אל רל"א עולה חשש שמקרה מוות נוסף אחד לפחות אירע במתקן המעצר הצבאי בבבול עזה. רל"א פנתה אל המכון הפתולוגי ומשרד הבריאות וביקשה לדעת כמה מקרי מוות של פלסטינים שהוחזקו במשמורת הגיעו למכון מאז 7.10.23 והאם הגיעו משב"ס או מהצבא. עד כה לא התקבל מענה לפנייה זו.

סקירה משפטית

הסקירה לעיל, המסתמכת על עשרות עדויות שנאספו מעצורים ומאסירים שהשתחררו ממעצר בחודשיים האחרונים, על ידי מחלקת כלואים ברל"א ועל ידי ארגוני זכויות אדם נוספים, ומאנשים המוחזקים בכלא באמצעות ביקורי עו"ד, מראה בבירור כי הצעדים הרשמיים והלא רשמיים שנקטו גופי הביטחון השונים נגד כלואים פלסטינים מהווים הפרה חמורה הן של החוק הישראלי והן של החוק הבינלאומי, ובפועל גורמים להפרות אתיות של הרופאים האמונים על בריאות הכלואים.

ראשית יאמר, כי עקרונות החוק והמוסר, גם בעת לחימה, מושרשים במשפט הבינלאומי ומחייבים גם במשפט המקומי.⁴²

מעצר והפרת זכויות בזמן כליאה

זכותו של כל עצור להיפגש עם עורך דין מעוגנת בסעיף 34 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים) תשנ"ו-1996, ובנוגע לאסירים היא מעוגנת בסעיף 45 לפקודת בתי הסוהר. בית המשפט, בשורה ארוכה של פסקי דין, הכיר זה כבר בזכותם של עצורים ואסירים להיפגש עם עורכי דין כזכות יסוד. זכות זו זכתה אף למעמד חוקתי, בהיותה נגזרת מ"זכותו של אדם לחירות אישית".⁴³ במצב הדברים המתואר לעיל יש משום פגיעה חמורה בזכויות האסירים והעצורים להליך הוגן ולגישה לערכאות, שהן זכויות יסוד חוקתיות הנגזרות מהזכות לכבוד המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. זכות זו מעגנת בתוכה את זכותו של כל אדם לקבל שירותים משפטיים, ובכלל זה האפשרות להיפגש עם עורך דין ולהיות מיוצג על ידו.⁴⁴

על פי סעיף 11ב(ג) (1) לפקודת בתי הסוהר, אסיר יוחזק בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותו ובכבודו. כמו כן קבע בג"ץ יותר מפעם אחת בעבר כי ההגנה על זכויות האסירים ומניעת שלילה שרירותיות של זכויות, גם ובמיוחד בעתות מלחמה, היא תנאי הכרחי לשמירה על כבודה של החברה

42 בג"ץ 201/09 רל"א נ' רוה"מ (19.1.09) פסקה 15.

43 בג"ץ 3412/19 סופיאן נ' מפקד כוחות צה"ל באזור, פ"ד מז(2), 843 847 (1993); בג"ץ 1437/02 האגודה לזכויות האזרח נ' השר לביטחון פנים, פ"ד נה(2) 746 (2004).

44 בג"ץ 1843/93 פנחסי נ' כנסת ישראל, פ"ד מט(1) 661 (1995); רע"ב 4644/15 ראעי נ' שירות בתי הסוהר (15.6.2016).

כחברה תרבותית המגינה גם על זכויותיהם של מי שפשעו נגדה:⁴⁵ זהו אינטרס של החברה כולה "בעיצוב ויישום של נורמות מוסר ואתיקה ביחס לאדם באשר הוא אדם. באלה נבחנת רמתה המוסרית והאנושית של החברה".⁴⁶ בבג"ץ 14-1892 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים (13.6.17) נקבע, בין היתר, כי תנאי כליאה נאותים ומינימליים החלים על כל אסיר באשר הוא, ובתוך אלה השטח של תא המאסר שלו, הם תנאי הכרחי לשם שמירה על כבודו של אדם ועל זכותו לקיום מינימלי בכבוד.

בית המשפט קבע בפסיקתו שוב ושוב כי הזכות לבריאות, ככל זכויות היסוד, אינה פוקעת עם כניסתו של אדם לכלא. לעניין זה יפים דברי השופט מזוז בבג"ץ 158/21 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים (31.1.2021), שעסק בחיסונים נגד קורונה לאסירים: "אסיר, ככל אדם אחר, זכאי לטיפול רפואי, ואסור להפלותו לרעה בקבלת טיפול רפואי... יתרה מזו, בהיותו של האסיר נתון במשמורת של המדינה, בשונה מאדם בן-חורין, מוטלת על המדינה חובה מיוחדת לספק לו את הטיפול הרפואי לו הוא נזקק."

זכותם של כלואים לטיפול רפואי והאיסור על הפלייתם במימוש הזכות מעוגנים גם במשפט הבינלאומי. האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (1966), שאושרה על ידי ישראל בשנת 1991, מעגנת את זכותו של כל אדם ליהנות מהסטנדרטים הגבוהים ביותר שניתן להשיג של בריאות פיזית ונפשית. בכלל זה על המדינות להבטיח כי הזכות לבריאות תיושם ללא שום סוג של אפליה, והדברים נכונים גם לגבי אפליה נגד כלואים.

בנוסף לכך, היחס האכזרי והאלימות הקשה, שננקטו נגד כלואים פלסטינים ואשר הביאו ככל הנראה למותם של אסירים, מנוגדים לאמנה נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי-אנושיים או משפילים (1984). האמנה קבעה כי עינוי הוא "מעשה אשר באמצעותו נגרם לאדם במכוון כאב או סבל חמור, בין אם פיזי, בין אם מנטלי, במטרה להוציא ממנו או מאדם שלישי מידע או הודאה, להענישו על מעשה שביצע או נחשד בביצועו, הוא או אדם שלישי, או להפחיד או לאנוס אותו או אדם שלישי; או מכל סיבה ששורשיה בהפליה מכל סוג שהוא...". כמו כן קבעה האמנה כי אין כל הצדקה לעינויים כמו אלה המתוארים לעיל, גם בזמן מלחמה.

העלמה כפויה של עצורים מעזה (אלו שהחזיקו בהיתר שהייה טרם 7.10.23 ואלו שנעצרו במהלך הלחימה)

כפי שתארנו לעיל, לגבי עצורים תושבי רצועת עזה המידע הוא דל מאוד.

⁴⁵ בבג"ץ 2245/06 דוברין נ' שירות בתי הסוהר, פסקה 23 לפסק הדין (13.6.2006).
⁴⁶ בבג"ץ 4634/04 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים, פסקה 12 לפסק הדין (12.2.2007).

מאז פרוץ המלחמה גופי הביטחון השונים מסרבים לכל בקשה לקבל מידע על עצורים אלו, למשל המקום שבו הם מוחזקים או תנאי כליאתם. מעבר לכך, חלק מהעצורים מעזה מוחזקים בישראל מתוקף "חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, תשס"ב-2002". על פי החוק אפשר להחזיק עצורים אלו במשך כחודשיים טרם הבאתם בפני ביקורת שיפוטית כלשהי ובמשך כחצי שנה בלי לאפשר להם להיפגש עם עו"ד. עתירות חוזרות לבית המשפט בדרישה לאתר חלק מהעצורים לא צלחו, ובית המשפט דחה את העתירות בכל פעם מחדש בתירוצים שונים. כתוצאה מכך, עד לכתיבת שורות אלו לא סופקו כל מענה ענייני או כתובת אפקטיבית שאפשר לפנות אליה בנוגע לעצורים תושבי עזה המוחזקים על ידי הצבא.

מצב דברים זה, שבו אנשים נעצרים ונעלמים בלי שמשפחותיהם או מי מטעמם יוכל לקבל מידע על מצבם ועל התנאים שבהם הם מוחזקים, הוא בגדר העלמה בכפיה. על פי אמנת רומא, שנכנסה לתוקף ב-1 ביולי 2002, כאשר היעלמות כפויה מתבצעת כחלק מהתקפה רחבת היקף או שיטתית נגד אוכלוסייה אזרחית היא נחשבת לפשע נגד האנושות, וככזו אינה כפופה להתיישנות.

חקיקה וביקורת שיפוטית

בנוסף להפרות אלו שבוצעו על ידי גופי הביטחון השונים, בלטה בתקופה האחרונה היעדרותה של כל ביקורת על התנהלות זו ועל הפגיעה הקשה בזכויותיהם של כלואים פלסטינים. כמתואר לעיל, בשום שלב לא סבר בית המשפט העליון כי מחובתו להתערב או לתת את הדעת על כל שהתרחש ועודנו מתרחש בבתי הכלא נגד כלואים פלסטינים. בשתי הזדמנויות שונות דחה בג"ץ את טענותיהם של ארגוני זכויות אדם והתעלם מהעדויות הרבות שהובאו בפניו על תנאים קשים, יחס אכזרי ואף עינויים. החלטות אלו של בית המשפט העליון שימשו לשב"ס בהמשך כמעין הצדקה והגנה מפני ביקורת ציבורית על התנהלותו ועל המתרחש בבתי הכלא. בתגובת שב"ס לכתבה שפורסמה בתאריך 2.1.24 בעיתון "הארץ" על האלימות והעינויים בבתי הכלא, נמסר: "נציין כי בג"ץ, בהרכב של שלושה שופטים, דחה עתירה הנוגעת לתנאי הכליאה ולטענות נוספות..."

בנוסף לכך, ביום 18.12.23 אישרה כנסת ישראל את תיקוני "חוק לוחמים בלתי חוקיים", המאריכים את משך התקופה שבה אפשר למנוע מכגש עם עו"ד ל-180 יום, ואת התקופה שבה אפשר להימנע מהבאת העצור בפני שופט ל-75 ימים.

קידום חקיקה כזו בצל הדיווחים הרבים על אלימות ואף על מותם של מספר כלואים פלסטינים, והתעלמות שופטי בית המשפט העליון מהעדויות הרבות שהובאו בפניהם, מנוגדים לאמנה בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (1966),

המחייבת את הצדדים לקדם חקיקה ומערכת משפט שתבטיח הגנה נגד הפרות של זכויות כגון שלמות הגוף, חירות והזכות להליך משפטי הוגן.

הפרת האתיקה הרפואית

התנהלות שב"ס והרוח הנושבת מהשר לביטחון לאומי העמידו בפני הקהילה הרפואית אתגרים החורגים מעבר למצב ה"נאמנות הכפולה" המאפיין את העסקתם של רופאים במישרין על ידי שב"ס - גוף שמשימתו ביטחונית בעיקרה ואין לו דבר וחצי דבר עם אתיקה רפואית. הן מייצרות מציאות הכופה על אנשי רפואה לבחור בין עמידה בעקרונות המקצועיות והאתיקה הרפואית ובין ציות לצו פוליטי.

תגובתה של הקהילה הרפואית מאופיינת בסתירות. למשל, הצעת חוק שדרשה להבחין בין סוגי אסירים בכל הקשור לטיפול רפואי עמדה בסתירה בוטה לכללי האתיקה הרפואית וגררה את התנגדותה של ההסתדרות הרפואית בישראל, שהדגישה כי כללים אלו מצווים על הרופאים. ות לטפל בכל אדם באשר הוא אדם ללא אפליה. אכן, כפי שהדגשנו גם אנו, כללים אלה חלים גם על כלואים, מה גם שהמדינה מכירה באחריותה לשירותי הבריאות הניתנים להם וכאשר היא מיישמת אחריות זו עליה ליישמה על כלל הנתונים למשמורתה ללא קשר לסיבת כליאתם. הניסיון לצמצם שירותים בטענה כי המחויבות לכלואים פלסטינים כוללת רק טיפול בסיסי ולא שיפור של איכות החיים הוא בגדר הבחנה אסורה אם הוא מכוון למניעת טיפול מאדם מסוים או מקבוצה מסוימת, ויש בו פגיעה בזכות לבריאות כפי שהוגדרה על ידי ארגון הבריאות העולמי - זכות המגיעה לכל אדם ללא קשר למעשיו ואשר אין לפגוע בה.

לעומת זאת, לאחר השבעה באוקטובר אנו מוצאים לא רק ציות אלא אף יוזמות של בכירים במערכת הבריאות, אשר קראו הלכה למעשה לפגיעה בעקרונות האתיקה הרפואית כאשר סירבו לאשפז עצורים פלסטינים שהובאו על ידי הצבא. הפניות לטיפול בבית חולים או במתקן רפואי אחר צריכות להיעשות על פי שיקולים מקצועיים רפואיים וזמינות הטיפול בלבד. באמירתנו זו אין כדי להפחית במאום מהאתגר הרגשי העומד בפני הצוותים הרפואיים, ואולם דווקא ממנהיגות הקהילה הרפואית, ובוודאי ממשד הבריאות, היה אפשר לצפות להיערכות שתכבד רגשות אלו אך גם תעמוד על המחויבות למקצועיות הרפואית. במקום להתמקד במשימה הרפואית ובה בלבד, ולהיערך כראוי להפרדה בין מטופלים אזרחים ובין מטופלים עצורים בשל הרגישות הברורה - למשל במחלקה ייעודית באחד מבתי החולים - הם שמו עצמם גם כשופטים וגם כמוציאים לפועל של גזר דין הקובע שלילת טיפול רפואי מקצועי ומותאם למצב. התנהלות כזו נוגדת את ערכי היסוד של מקצועות הרפואה והבריאות ואת כללי האתיקה הרפואית.

מטרידה העובדה שאין ולו רופא.ה אחד לרפואה אשר מדבר.ת על תנאי ההחזקה של כלואים בכלל ושל הכלואים הפלסטינים בפרט, גם כאשר פרסומים שונים מעידים על כך שחזר השימוש בעינויים וגם כאשר ברור כי אלו מתרחשים בנוכחות אנשי רפואה ובגיבוייה של רשת בטחון רפואית. אתיקה רפואית אינה "nice to have" בימי שיגרה או עיקרון שניתן להשליכו כאשר אנו נתונים בתקופת משבר או בקונפליקט מזוין ואלים. כללי האתיקה הרפואית ואמנות בינלאומיות רבות שנועדו לעגן זכויות אדם ולהגן עליהן נכתבו בעקבות מלחמות עולם שבמהלכן התרחשו מעשי זוועה מחרידים. כללים אלה נועדו לשמור על מערכות הבריאות ועל אנשי הרפואה ולאפשר להם למלא את ייעודם - רפואה והצלת חיים. החברה בישראל תצטרך לקום מהשבר הנורא שקרה לה, והרפואה אמורה להיות אחד מהעוגנים המוסריים שיסייעו לה בכך. נטישתה היא נטישת התקווה לשיקום שכזה.

סיכום ומסקנות

בחסות המלחמה, המשרד לביטחון לאומי בהובלת השר העומד בראשו ומשרד הביטחון, ובתמיכתם או לכל הפחות באי-התערבותם של חברי כנסת ומשרדי ממשלה נוספים, מקודמת פגיעה חסרת תקדים בזכויות עצורים ואסירים פלסטינים המוחזקים במשמורת על ידי כוחות הביטחון בישראל (צבא ושב"ס). במסגרת עתירות בנושא חוזרת טענת המדינה שמדובר במצב חירום ושהאמצעים ננקטים במסגרת ההוראות לשעת חירום ונועדו לשמירה על הביטחון. בפועל מדובר באמצעים העומדים מחוץ לחוק בישראל ונוגדים את החוק הבינלאומי ואת האמנות הבינלאומיות.

האלימות מצד סוהרי שב"ס, היעדרו של כמעט כל טיפול רפואי וצמצום תנאי הכליאה מתחת למינימום הנדרש לשמירה על בריאותם של הכלואים, שעולה חשש שגרמו כבר למותם של שישה בני אדם לכל הפחות, אינם יכולים להיות חלק מסדר היום בבתי הכלא ובמתקני הכליאה של הצבא, גם לא במצב של מלחמה. מניעת ביקורים סדירים של עורכי דין במתקני כליאה והאיסור על כניסתו של הצלב האדום מעלים חשד לכך ששב"ס והמדינה מנסים להסתיר את המתרחש במתקני הכליאה בימים אלה.

להתנהלות כמו זו שתארנו במסמך זה אין כל תכלית ראויה, ונראה שתכליתה ענישה שרירותית ונקמה. המדיניות הן של שב"ס והן של הצבא בכל הקשור לכלואים מופעלת בחוסר שקיפות מוחלט, מכוח הוראות פנימיות שניתנו לסוהרים ולחייילים וללא כל הגבלות או בקרה.

גופי מדינה שאמורים להגן על כלואים, כולל כלואים פלסטינים, ולדאוג לכך שיוחזקו בתנאים נאותים ואנושיים ויקבלו מענה רפואי נאות, כושלים בתפקידם. פניות אחדות לבג"ץ לא הובילו להתערבותו במה שקורה במתקני כליאה. פניות למשרד הבריאות ולהר"י נענו בכך שהטיפול שניתן לכלואים עומד בנהלי החירום ובסטנדרטים המקצועיים. המציאות כפי שהיא משתקפת מעדויות המגיעות אל רל"א ואל ארגונים אחרים של החברה האזרחית נראית אחרת. מן העדויות עולה שלמעשה כשלו כל שומרי הסף בהגנה על אוכלוסיית הכלואים ואפשרו חריגה מסטנדרטים מקצועיים ואתיים וכן מחקיקה מקומית ובינלאומית בכל הקשור לטיפול בכלואים. לכישלון זה השלכות קשות על חיי אדם. מעבר לכך, לחריגות אלו השלכות מבניות על קהילת הבריאות, המשנה את פניה לכדי כלי שרת למדיניות במקום להגן על המטופלים. מדובר בהתדרדרות בתפקודם המקצועי של מוסדות וגופי ממשלה, שכמותה אנו רואים במדינות נחשלות ובמשטרים חשוכים. אין זה בלתי סביר להניח שהמדינה חושבת שהפגיעה בכלואים הפלסטינים המתחוללת כיום תוגבל רק אליהם, אך היא עתידה להשפיע בהכרח על כל המוחזקים במתקני כליאה. התדרדרות מוסרית, אתית ומקצועית של צוותי רפואה (במתקני כליאה ובבתי החולים) ושל סוהרים וחיילים תשפיע על תפקודם גם במגעים שלהם עם אוכלוסיות אחרות, גם מחוץ למקומות העבודה שלהם.

לאור כל זאת, אנו קוראים וממליצים:

1. לשחרר פלסטינים שנעצרו באופן שרירותי בעזה, בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, ובישראל מאז 7 באוקטובר.
2. להבטיח שתנאי המעצר תואמים בקפדנות את הנורמות והסטנדרטים הבינלאומיים, להפסיק את כל הפרקטיקות העלולות להסתכם בעינויים או התעללות אחרת בפלסטינים העצורים, ולוודא שכל הטענות להפרות מסוג זה ייחקרו באופן מידי, ללא משוא פנים, ביסודיות ובאופן עצמאי, וכי העבריינים יובאו לדין.
3. מאחר שאובדן חיים המתרחש במעצר בנסיבות לא טבעיות יוצר חזקה שלפיה על רשויות המדינה לערוך חקירה מהירה, חסרת פניות, יסודית ושקופה באמצעות גוף בלתי תלוי, יש לפעול כך מיידית לגבי מקרי המוות של עצורים ואסירים פלסטינים שהוחזקו במעצר ישראלי.
4. על כל גורמי הפיקוח והמקצוע, משפטיים ורפואיים, לפעול מיידית כדי לעמוד על המתרחש בבתי הכלא ולפעול להפסקתו, כולל ביקורים בבתי כלא וביקורות בלתי תלויות.

כתיבה: נאג'י עבאס, ענת ליטוין, הדס זיו

ייעוץ משפטי: עורך דין תמיר בלנק